

10 קונה שמים וארץ, שכחו בלשון זה לפי שראה בימיו עולם בני חרב ובנוי⁵⁸
 (כ) ויתן לו מלכי צדק לאברהם מעשר מכל⁵⁹. מלכי צדק הועברו מן הכהונה ונתנה לאברהם⁶⁰ לפי שהקדים את אברהם להקב"ה בכרכותו, כדכתיב: ושבע ה' ולא ינחם אתה כהן לעולם על דברתי מלכי צדק (תהלים קי ד)⁶¹. ואם תפרש להפך שנתן אברהם למלכי צדק מעשר, נמצאת אומר אברהם עיכב לעצמו מן השלל, וכבר אמר הוא: אם מחוט ועד שרוך נעל וגו' (פסוק כג).

הצדקה

12- ולא תאמר אני העשירתי וגו'. דע"ג שקבל אברהם ממנו מכמה בני אדם נמארים ומאנימלך, ידע שמהימיקים בו, וכדאיתא בקידושין פ"א ו' א' דקבלת אדם השוה ממשב ממנה, אכל מלך אדם ידע צו שהוא רע עין וחסוד למחנה לאברהם, וגם לא רצה אברהם להמשיכו כלל ולעשות עמו המורעות

14 והנה מה שהגיע מפלת המלכים ע"י א"ל היה ע"י שני דברים, אחד ע"י רובי נדקומו שזכה להיות מאסה לחם הקרקע, ושנית ע"י שהעיר נדק ורדף אחריהם דנלא זה לא נהרגו, ועל שני דברים הללו אמר שאינו מנקש שכן מצעל הגנוול ית, לא על החוט שפטר את הקרקע, ולא על שרוך נעל שרדף אחריהם, ורק מאהבה הגנו עונדו, והיינו כשכח ישיעה מ"א לאחוז עיניו אמר ומה ישראל עבדו וגו' ורע אברהם אברהם, דנאחזו מעשה הרעה אברהם שעונד מאהבה ולא משום גמול, והיה צוה דנרו לנלך אדם דאחר שאינו מנקש שכן מהקב"ה, ממילא, אם אקח סכד אשר לך. האין אקבל ממך סכד: הע"ג דבר ס"ג

15 יופי משוש לכל הארץ (איכה ב, טו), "ועם עלו שבטים (שבטי ייח) להודות לשם ה'" (תהלים קכב, ד), כי המדות "המושכלות" שניהם נודכנו ונפתחו בירושלים. ולכן קרא אותה "ירושלים" על שתי הפעולות. ולזאת בארץ חרוץ, ששם היו המדות לא בהשחתה כי שם פעלו שם ועבר, לכן צוה אברהם ליקח אשה לבנו משם, כדברי רבינו גסים בדרוש ה' ⁵⁸ שהמידות מושרשות בלב הבנים גם כן, ואין כאן מקומו להאריך. ולכן בקרא ירושלים "יראח" על שם סהרת המושכלות, ו"שלם" על הורכבות התכונות והמדות, אשר על זה נאמר "כלילת יופי", ואמר במדרש רבה ויצא פרשה ע': "היא אמרה שאנשי מורח גדונים מן העריות"; שעל זה פעלו שם ועבר לתקן המידות התכונות, אך לא העילו לבני "דורם" לתקן המושכלות, וכמו שנאמר, וזה שאמר במדרש רבה (בראשית) פרשה ג"ה: "המוריה": — "שיצאה הוראה ללעולם" — זה תיקון המושכלות, "ושיצאה יראה לעולם" — זה סהרת התכונות ועונש על השחתת המידות, וכמו שכתוב (ויקרא יח, כח): ולא תקרא הארץ אתכם. (בטמאכם אותה) כאשר קרא הגוי אשר לפניכם. (ושם פסוק מו): כי את כל התועבות האלה עשו (אנשי הארץ אשר לפניכם, ותטמא הארץ). וכדברי ראב"ע כי בארץ ישראל גם תעובדי כוכבים שלא נצטוו בעניש על העריות, יעוין שם ⁵⁹ ועיין תענית טג א ובחוספות שם ⁶⁰ ואין כאן מקומו להאריך. וזה דרוש נכבד, ודו"ק

לך חונניה - ברה"ט - בוק ב"ה

במדרש (בראשית רבה ג, טו): שם קרא אותו "שלם", (שנאמר "ומלכי צדק" מלך "שלם" — בראשית יד, יח), אברהם קרא אותו "יראח" (שנאמר "ויקרא אברהם שם המקום "ה' יראה", אמר הקב"ה, אם קורא אני אותו "יראח" כשם שקרא אותו אברהם, שם — אדם צדיק — מתרעם. ואם קורא אני אותו "שלם", אברהם — אדם צדיק — מתרעם). אלא הריני קורא אותו ירושלים, (כמו שקראו שניהם: "יראח", "שלם" — ירושלים) ⁵⁹ והענין, דשם היה בדרו המבול, והיה בתיבה וזו ופרנס כל הנבראים שם בחיבה, והעיקר היה לתקן המדות והפעולות שהמה היו מושחתים, ש"השחתות כל בשר דרכו", "ולמלאה הארץ חמס", וכל לימחו היה לתקן המדות התכונות בכל חוץ ⁶⁰ וזה מורה "שלם", שהוא מורה שכל המין האנושי הוא אדם אחד, וכל אחד אחד הוא אבר מאברי האדם הגדול, וכל אחד נצרך לחברו, מושפע ומשפיע זה מזה, וכולם כאחד נושאים קיום מין האנושי (ובצחנות. אמנם ⁶¹ אברהם התשלט מאוד בחבמה, ולמד כל דרבי הטועים, והתחוכך עמהם, וחקר בשכלו כי יש ה' אחד משגית על הכל, ולא מסר השגחתו להכובבים כאמנות הצאב"ה ⁶², ומשום זה צלו אברהם "ה' יראח" ⁶³, שאמר בספרי ⁶⁴ "כי צורם מכרם" (דברים לב, ל) — זה אברהם, שביקר לו הגליות ולא גיתגום, ובגלות ⁶⁵ צריך להיות ההשגחה הפרטית יותר לקיומם, כמו שאמר "גלו לבלב, שכינו עמה" (מגילה כט, א), ואין כאן מקומו להאריך. וזה "אשר יאמר היום כהן ה' יראח", רצונו לומר, שיתגלה אלקותו בראות כל בשר כבוד ה' בנסים פרטים. והנה ירושלים בגויה על שני הדברים, היינו לוכך המושכלות שיעקרו בטוה, ולתקן ולקשם המדות שיעקרו בלב וזהו ככלל מאמרם ו"ל (ברכות ת, א): "לעולם יכנס אדם שני פתחים ואחר כך יתפולל" ⁶⁶ — זהו המוח הלב ⁶⁷, ולכן ירושלים "כלילת

13 יראה שקאמר ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה, שם קרא אותו שלם שנאמר (שם י"ח) ומלכי צדק מלך שלם, אמר הקדוש ברוך הוא אם קורא אני אותו יראה בשם שקרא אותו אברהם, שם אדם צדיק מתרעם, ואם קורא אני אותו שלם, אברהם אדם צדיק ירושלים כמו שקראו שניהם יראה שלם ירושלים. ⁶³ יראה ויהי (ע"ג) יראה

16 [כן אמרו] (שם) אלא שקאמר אברהם לא היה קונה שמים וארץ, ואימתי קנא? כשאמר למלכי צדק ביצר נאמת מן התבה? אמר לו, בצדקה שהיינו עושים שם. אמר לו, וכי מה צדקה היתה לכם לעשות בתבה? וכי עניינם היו שם? והלא דא היו שם אלא גם וכן, ועם מי היתם עושים צדקה? אמר לו, עם התבה ונתה ועוף. לא היינו? שנים אלא נותנים היינו לפני זה ולפני זה פל הליה. אותה שעה אמר אברהם, ומה אלו, אלילי שעשו צדקה עם התבה תיה ועוף דא היו יוצאים, והיין שעשו צדקה נא, נאני אם אעשה צדקה עם בני אדם שהם בצדק של הקדוש ברוך הוא, על אמת במה וכמה? אותה שעה (בראשית כא לג) נישע אישיל בבאר שבע, איכילה שיתיה, לניה.

אוריאל צנניק